

Nuorisotyöllinen ote työpajoilla

Mirja Määttä & Tomi Kiilakoski

Epäselyys nuorisotyön luonteesta ja tavoitteista on pitkään ollut nuorisotyötä koskeva perushavainto. Toisaalta viime aikoina nuorisotyön luonnetta ovat tarkemmin kuvanneet sekä tutkijat että käytännön ammattilaiset yhdessä ja erikseen. Tämä on näkynyt esimerkiksi laatu- ja itsearviointijärjestelmien kehittämisenä (esim. Cooper & Gretschel 2018), nuorisotyön merkityksen perustelemisena nuorten tarinoiden keinoin (Siurala ym. 2019) sekä nuorisotyön opetussuunnitelmien tekemisenä. Jälkimmäiseen toimintoon on liittynyt nuorisotyön paikallisten piirteiden kuvaamista, mutta myös yleisempää teoreettista keskustelua siitä, miten nuorisotyötä voi määritellä.

Tässä puheenvuorossa tarkastelemme, miten nuorisotyön opetussuunnitelmatyössä kehitettyä suhdeteoriaa voidaan hyödyntää kuvaamaan nuorten työpajojen toimintaa nuorisotyönä. Tekstissämme osallistumme näin keskusteluun sekä nuorisotyön luonteesta että työpajojen asemasta nuorisotyönä. Toinen tämän tekstin kirjoittajista, Mirja Määttä, on tätä tekstiä kirjoittaessaan paneutunut erityisesti nuorten työpajatoimintaan ja miettinyt, miten sitä – sen yhteiskunnallista tehtävää ja merkitystä – voisi tarkastella. Työpajatoiminnan luonteen kuvaamisen tarve on ilmeinen monien työpajakenttäänkin kohdistuvien palvelujärjestelmäuudistusten takia.

Työpajat ovat jo lähtökohtaisesti monialaisia. Nuorten työpajat saavat valtionavustusta

nuorisotyön määrärahoista ja niiden tehtävistä ja tarkoituksesta säädetään Nuorisolaissa (1285/2016, 13–15 §), mutta työpajatoiminnan monialainen ohjaus tulee vahvasti myös työllisyys-, koulutus-, sosiaali- ja kuntoutuspolitiikan toimista. Yleensä työpajavalmennus toteutetaan työvoimapolitiittisena toimena, kuten työkokeiluna, tai sosiaalihuollon toimena, kuten kuntouttavana työtoimintana tai sosiaalisena kuntoutuksena. Riippumatta sopimusmuodosta useilla työpajoilla toimitaan samankaltaisilla työtoimintaa, yksilöllistä valmennusta ja yhteisöllisyyttä painottavilla periaatteilla.

Työpajat ovat nuorisotyön kentässä poikkeava toimija monestakin syystä. Toteuttaessaan eri politiikkalohkojen toimenpiteitä työpajatoimintaan osallistuminen edellyttää kirjallisia sopimuksia ja suunnitelmia. Useinhan suomalaisen nuorisotyön peruslähtökohtana olevan voluntarismin eli nuoren vapaaehtoisen osallistumisen (Kiilakoski 2021, 342) ymmärretään vaativan mahdollisimman vähäisiä kirjautumisia. Siihen ei myöskään usein liity vaadetta osallistua toimintaan muutoin kuin nuoren itsensä valitsemina aikoina. Työpajoilla tätä käytäntöä ei kuitenkaan voida toteuttaa. Nuori osallistuu työpajavalmennukseen säännöllisesti sovitun ajan ja tuntimäärän, vaikka keskeyttämisiäkin tapahtuu. Sovitun suunnitelman noudattamiseen kytkeytyy usein taloudellinen tuki, esimerkiksi työmarkkinatuki tai kuntoutustuki. Viimeaikaisissa kansainvälisissä keskusteluissa nuorisotyön

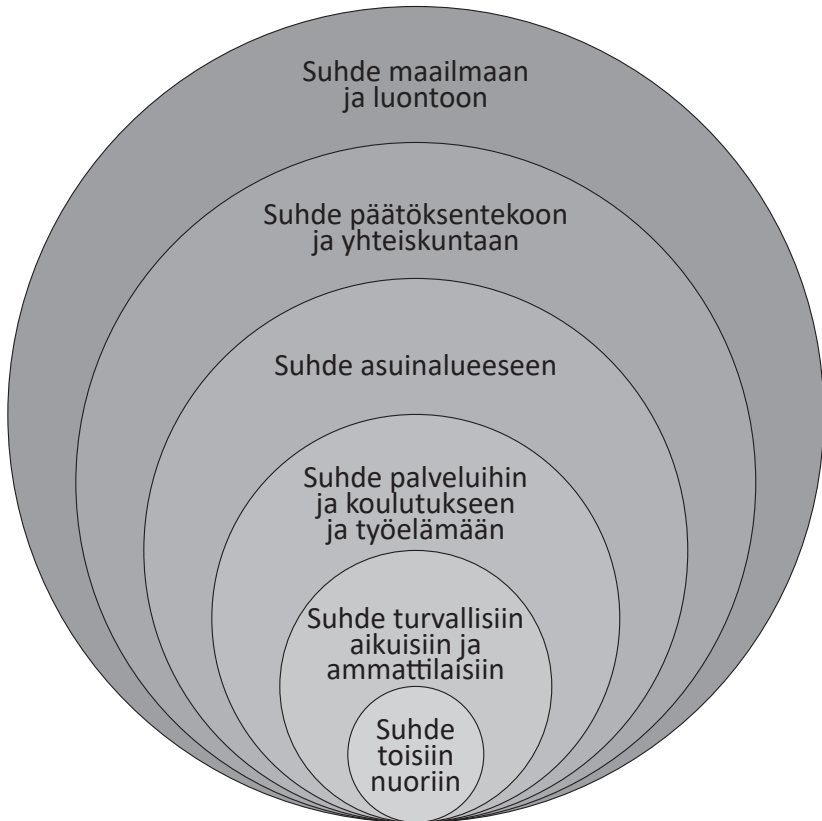
vapaaehtoisuudesta onkin korostettu, että nuorisotyön tehtäväkenttä on laajentunut niin paljon, ettei perinteinen tulkinta nuorisotyöstä nuorten vapaaehtoiseen osallistumiseen perustavana toiminta enää osassa toiminnoista päde (esim. Ord 2016).

Työpajojen asemaa nuorisotyön kentällä pohdittaessa tuleekin huomioida niiden erityinen luonne osana välityömarkkinoita eli palveluja, joilla edistetään heikossa työmarkkina- asemassa olevien henkilöiden työllistymistä (ks. Tiitinen & Logren 2022). Verrattuna muuhun nuorisotyöhän kytkös aktivointipolitiikkaan on vahvempaa: työpajatoiminnassa korostuu koulutus- ja työmarkkinoille pääsyn tukeminen sekä nuorilta odotettu sitoutuminen. Tämä ei tarkoita irtautumista nuoriso-

työn perinteisistä lähtökohdista, kuten toiminnallisuudesta, ryhmämuotoisuudesta tai elämänhallinnan tukemisesta ja oman jutun löytämisestä. Työpajatoimintaan osallistuminen tuottaakin nuorten arkeen rytmiä, tekemistä, yhteisöllisyyttä ja ammatillista tukea – asioita, joita myös useat työpajatoiminnassa mukana olleet nuoret arvostavat (Mutanen & Sivenius 2017; Wrede-Jäntti 2018).

Nuorisotyö nuorten suhteiden tukijana

Edellä korostimme sitä, että työpajojen luonnetta voidaan hahmottaa yhtäältä kuvaamalla muusta nuorisotyöstä poikkeavia lähtökohtia,

Kuvio 1. Nuorisotyö nuoren suhteita tukemassa (Kiilakoski 2013 pohjalta).

mutta toisaalta myös kuvaamalla sen luonnetta nuorisotyönä. Työpajatoimintaa on teoretisoitu verrattain vähän, joten toiminnan tarkastelu selkeästi nuorisotyöllisestä näkökulmasta voi tuottaa tutkimuksellisesti kiinnostavia avauksia ja auttaa työpajoja sanallistamaan omaa tehtäväänsä uudella tavalla. Mirja Määttä hyödynsi työpajavalmentajien ryhmähaastatteluissa Tomi Kiilakosken (2013) yhdessä käytännön nuorisotyöntekijöiden kanssa kehittämään mallia, jossa nuorisotyön ytimeksi on hahmotettu nuoren suhteiden vahvistaminen kuudella elämänalueella (kuvio 1). Erityisesti nuorisotyö pyrkii vahvistamaan nuorten suhteita itselleen läheisiin ihmisiin, palveluihin, yhteisöihin ja maailmaan. Näin nuorisotyö hahmottuu suhteita rakentavana eli relationaalisen pedagogiikkana, jonka ytimessä on pyrkimys vahvistaa nuorten toimijuutta heille itselleen tärkeissä yhteisöissä sekä tukea heidän kykyään osallistua laajemmin yhteiskuntaan (Kiilakoski 2015, 164–168).

Kuviossa 1 esitetään suhteiden tukeminen kaveripiiristä laajenevina kehinä, joihin nuoret osallistuvat. Tämä tuo esille sen, että nuorisotyön suhteet ulottuvat laajalle. Nuorisotyön suhdemalli on rakennettu paikkaontologisen lähestymistavan (Schatzki 2003) mukaan, jonka lähtökohtana on se, että käytäntö rakentuu sosiaalisesti historiansa tai perinteen ohjaamana tiettyssä paikassa. Suhdemallin ajatuksena on, että sen pitää kuvata nuorisotyötä sellaisena kuin sitä tehdään niissä kunnissa, joita on yhteistyössä tutkimuksen kanssa kuvattu.

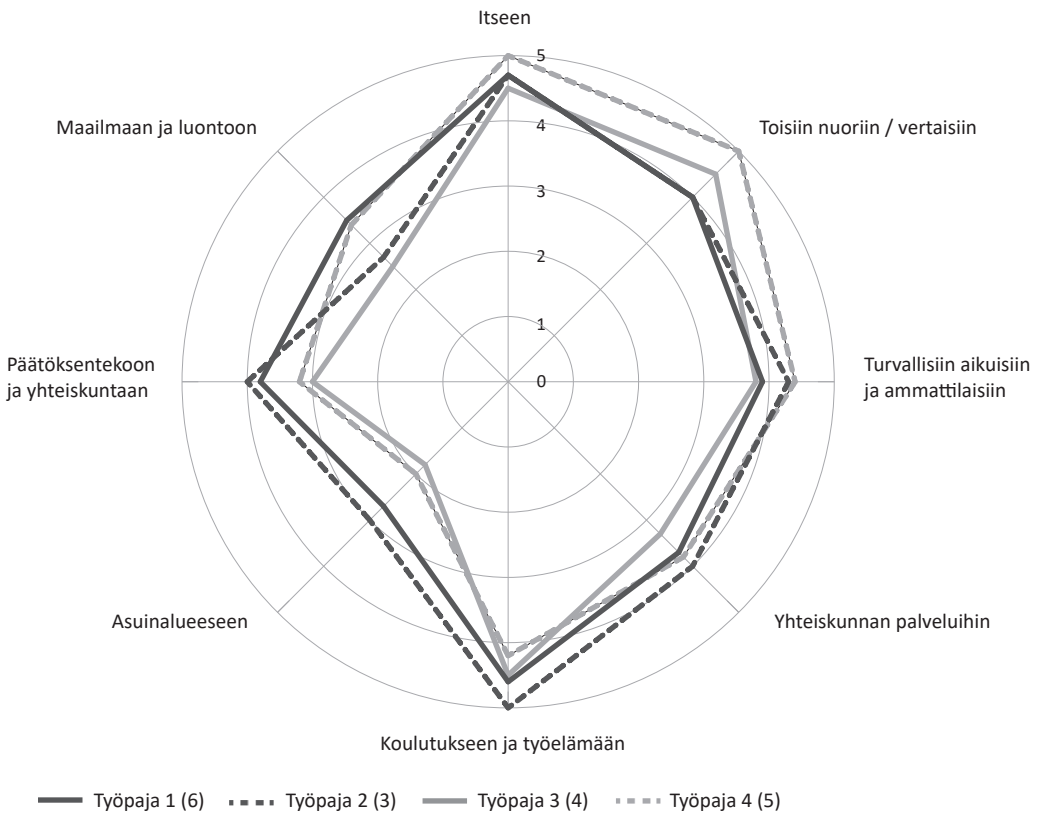
Nuorisotyö nähdään mallissa tavoitteellisenä kasvatuksena. Sen tavoitteet ovat kuitenkin avoimia ja nuorilähtöisiä. Tavoitteet saavat muotonsa nuorisotyöllisessä käytännössä, prosessissa, joka voi ohjautua moneen suuntaan riippuen siitä, mitä yksittäinen nuori tai nuorten ryhmä tilanteeseen tuo. Tämä näkökulma, joka korostaa prosessin ensisijaisuutta nuorisotyössä, on saanut vaikutteita brittiläi-

sestä nuorisotyötä koskevasta keskustelusta (Ord 2016). Tulkintamme mukaan mallin lähtökohdat ovat sovitettavissa työpajatoimintaan, sillä myös työpajatoiminnassa on tavoitteena etenevä prosessi, ja toiminnan on oltava nuorilähtöistä. Siksi voi olettaa mallin olevan periaatteessa sovellettavissa työpajatoimintaan. Tämä vaatii tietysti empiiristä testaamista.

Suhteiden tukeminen työpajoilla

Työpajoilla on erityinen tehtävä nuorten koulutuksellisten ja työelämäsiirtymien tukijana. Tämän takia oli syytä hienojakoistaa mallin kuusiluokkaista jakoa. Mirja Määttä jatkojalosti mallia siten, että ”Suhteet palveluihin, koulutukseen ja työelämään” -luokka jaettiin kahtia siten, että suhdetta koulutukseen ja työelämään tarkasteltiin omana suhteenaan. Lisäksi malliin lisättiin nuoren suhde itseensä. Tämä teema tosin oli mukana myös alkuperäisessä jaottelussa (Kinnunen 2015, 60–61), mutta on sittemmin pudotettu pois suhdeteorian esittelyistä. Tällaisena mallin odotettiin muodostavan paremmin työpajojen itseymmärrystä kuvaavan kahdeksankoh-taisen sädekaavion. Malliin rakentuu näin ajatus, että eri nuorisotyön työmuodoissa suhteet painottuvat eri tavalla riippuen siitä, mitkä ovat toiminnan keskeisimmät tavoitteet ja se prosessi, josta tavoitteet kumpuavat. Näin ollen oletettavien tulosten pitäisi olla mallin lähtökohtien mukaan sellaisia, että jotkut tietyt suhteet ovat työpajoilla toisia tärkeämpiä. Toisaalta oletettavaa on myös se, että vähemmän tuettavia suhteita ei nähdä täysin merkityksettöminä.

Alla on esitetty sädekaavio, jolla Mirja Määttän haastattelemat 18 työpajavalmentajaa neljästä eri puolilla Suomea sijaitsevasta työpajasta arvioivat nuoren eri suhteiden vahvistamisen merkitystä omassa työssään.

Kuvio 2. Neljän tutkitun työpajan valmentajien näkemys (keskiarvo työpajoittain) nuoren eri suhteiden tukemisen merkityksestä omassa työssään. Suluissa haastateltujen määrät eri työpajoilla.

Kunkin suhteen tukemisen merkityksen voi arvioida arvojen nolla (ei merkitystä) ja viisi (erittäin merkityksellistä) välillä. Kuvio 2 tiivistää työpajoittaiset arviot kunkin suhteen tukemisen merkityksellisyydestä.

Kuviosta 2 voidaan lukea, että työpaja-toiminnassa korostuvat erityisesti suhteen vahvistaminen itseseen, koulutukseen ja työelämään sekä vertaisiin. Tämä osoittaa sen, että työpajatoiminnan näkökulmasta suhdetta koulutukseen ja työelämään on perusteltua tarkastella omana kokonaisuutenaan, samoin kuin nuoren tukemista suhteessa itseensä. Olennaisia asioita jäisi näkemättä, ellei näin tehtäisi. Edellä kuvattujen kolmen suhteen ohella keskiarvon 4 tai enemmän sai nuoren

suhde turvallisiin aikuisiin. Näin nuorisotyöllistä otetta työpajoilla voidaan hahmottaa toimintana, jossa luodaan luottamuksellisia suhteita nuorten ja työntekijöiden välille, nähdään vertaissuhteiden merkitys yksilön hyvinvoinnille ja autetaan nuorta löytämään omia vahvuuksiaan. Nämä toiminnot tukevat koulutus- ja työelämäpolkujen löytämistä.

Tarkastelu myös osoittaa eri työpajojen eriäviä painotuksia. Työpaja 2 painottaa erityisesti nuoren suhdetta koulutukseen ja työelämään. Heillä työvalmiuksien vahvistaminen ja yritys yhteistyö on muihin työpajoihin verrattuna vahvinta. Työpaja 4 painottaa muita enemmän nuoren suhdetta itseseen ja vertaisiin, ja siellä suhde koulutukseen ja työelämään

saa pienimmän painoarvon. Yleiskuva on, että kuviossa 1 esitettyjen uloimpien kehien (suhde asuinalueeseen, yhteiskuntaan, maailmaan ja luontoon) tukeminen ei painotu näissä työpajoissa yhtä paljon kuin nuorta lähellä olevat suhteet.

Samaa kahdeksankohtaista jaottelua on tarkasteltu myös syksyllä 2022 työpajatoimijoille suunnatuissa kehittämispäivissä¹, joissa keskeistä oli pohtia ryhmissä, miten nuorisotyöllinen työote ja näiden suhteiden vahvistaminen näkyvät työpajojen käytännöissä. Työpajatoimijat kirjasivat keskusteluun yhteiselle verkkoalustalle. Tiivistimme näitä kuvauksia osoittamaan, millaisia nuorisotyöllisiä oppimis- ja työskentely-ympäristöjä työpajat ovat ja mitkä periaatteet ohjaavat niiden nuorilähtöisiä prosesseja.

Työpajassa nuori saa kannustavaa palautetta omista vahvuuksistaan ja osaamisestaan. Se on turvallinen ympäristö omien tunteiden tunnistamiseen ja ikävienkin asioiden kohtaamiseen sekä kiinnostuksen kohteiden ja motivaation etsimiseen. Suhteessa vertaisiin omat vaikeudet saavat peilin ja ne asettuvat osaksi normaalia elämää. Tuen vastaanottaminen helpottuu. Nuoret rakentavat valmentajien kanssa työpajalle hyväksyvää ja kannustavaa ilmapiiriä ja kiusaamisesta vapaata yhteisöä. Suhteessa luotettavaan ammattilaiseen nuoren hyvä vastaanotto, yhdenvertainen ja moninaisuuden huomioiva kohtaaminen ovat perustana luottamuksellisen suhteen synnyssä ja vahvistamisessa. Nuoren itsemääräämisen kunnioitus on avain hyvään valmentajan ja nuoren suhteeseen.

Suhteessa yhteiskunnan palveluihin työpajavalmentajat toimivat palvelujärjestelmän tulkkeina ja mahdollistavat nuoren yhteyksiä niihin. Työpaja toimii arkisena tukena selkeyttäen nuoren tarvitsemien eri palvelujen vastuita. Työpajalla opitaan työelämä- ja työnhakutaitoja ja harjoitellaan työtehtäviä sekä mahdollistetaan onnistumisia ja epä-

onnistumisia turvallisessa ympäristössä (ks. myös Tiitinen & Logren 2022). Nuoria kannustetaan itse etsimään työ- ja koulutusmahdollisuuksia. Tiivis oppilaitosyhteistyö ja työpajat oppimisympäristönä auttavat myös koulutusmahdollisuuksien avaamisessa.

Suhteessa asuinalueeseen työpajoissa tutustutaan paikallisuutisiin, alueen palveluihin sekä harrastus- ja työmahdollisuuksiin. Syrjäseuduilla nuorten näkökulmaa laajennetaan etäämpänä oleviin koulutus- ja työmahdollisuuksiin. Nuoria herätellään yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen esimerkiksi ottamalla heitä esittelemään ja kehittämään työpajan toimintaa. Työpajan arjessa keskustellaan ajankohtaisista maailman tapahtumista, kekeillaan vaalikoneita, pidetään yhteyttä kunnan päättäjiin. Työpajoissa tuetaan nuorten suhdetta luontoon tekemällä luontoretkeä, hyödyntämällä luonnon materiaaleja, toteuttamalla energiansäästötoimia ja kehittämällä kiertotalousratkaisuja. Nuoret saattavat olla etunenässä myös vaatimassa ympäristöystävällisiä valintoja.

Yllä olemme tiiviisti kuvanneet työpajojen nuorisotyöllistä otetta suhdeteorian kautta. Tämä tarkastelu osoittaa, että työpajat jakavat nuorisotyön lähtökohtia ja niissä vahvistetaan samoja suhteita kuin muussakin nuorisotyössä. Työpajoilla korostuu suhde koulutukseen ja työelämään, mutta myös nuorten suhde vertaisiin ja itseensä. Työpajavalmentajat eivät vain toteuta lain kirjainta käytännössä esimerkiksi työkokeilun tai kuntouttavan työtoiminnan muodossa vaan myös huolehtivat, että toiminta on nuorille merkityksellistä, voimaannuttavaa ja toimintamahdollisuuksia avaavaa. Tätä toteuttaakseen valmentajilla on tehtävässä käytössään nuorisotyöllistä tietoa ja taitoa sekä valmentautajat mukaan ottava työyhteisö.

Lähteet

- 14.10.2022 Työpajatoiminnan käsikirjan suunnitteluryhmän aloitusseminaari etänä; 22.11.2022 Etelä-Suomen Avin järjestämä työpajatoiminnan kehittämisspäivä etänä.

Lähteet

- Cooper, Sue & Gretschel, Anu (2018) Evaluating Youth Work in its Contexts. Teoksessa Pam Allfred & Fin Cullen & Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The Sage Handbook of Youth Work Curriculum*. London: Sage, 608–622.
- Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorisotyön opetussuunnitelma: nuorisotyö kasvatuksellisenä prosessina. *Nuorisotutkimus* 31 (3), 20–39.
- Kiilakoski, Tomi (2015) Nuorisotyö, kasvatusta, opetussuunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen, Ronnie Djupsund, jälkisanat Juha Nieminen (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5 & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 169, 152–183.
- Kiilakoski, Tomi (2021) Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa. Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 234, 332–358.
- Kinnunen, Viljami (2015) Nuorisotyön tavoitteet ja perustat. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa. Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 234, 56–70.
- Mutanen, Heli & Sivenius, Ari (2017) Aktivoitua ja toisin suuntautuva toimijuus työpajanuorten kertomuksissa. *Kasvatus* 4/2017, 274–287.
- Nuorisolaki 1285/2016. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 16.3.2023.)
- Ord, Jon (2016) *Youth work process, product and practice: creating an authentic youth work curriculum in work with young people*. New York: Routledge.
- Schatzki, Theodore R. (2003) A new societist social ontology. *Philosophy of the social sciences* 33 (2), 174–202.
- Siurala, Lasse & Sinisalo-Juha, Eeva & Heikkilä, Kristina & Mikkonen, Hanna & Sundberg, Lauri & Vahteri, Netta (2019) *Nuorten kertomuksia nuorisotyön merkityksellisyydestä – tarinallisen arvioinnin opaskirja*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 72. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2019/03/Nuorten-kertomuksia-nuorisotyön-merkityksellisyydestä-Siurala-Sinisalo-Juha-Heikkilä-Mikkonen-Sundberg-ja-Vahteri-2019.pdf> (Viitattu 16.3.2023.)
- Tiitinen, Sanni & Logren, Aija (2022) Voimaantumisen mahdollisuuksien rakentuminen vuorovaikutuksessa välityömarkkinoiden työvalmennuksessa. *Sosiologia* 59 (4), 294–312.
- Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajakson taustalla. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen, & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion Nuorisoneuvosto, 82–93.